

Sebastià Juan Arbó i Marta Matas: entre la realitat i la ficció

Tot va començar ja fa uns quants anys, quan una llibretera del carrer Canuda de Barcelona em va dir que havia llegit pràcticament tota l'obra d'Arbó i que li havien impressionat *Tino Costa*, *Terres de l'Ebre* i *La Masia*, però que considerava que *Sobre las piedras grises* era la gran novel·la arboniana, ja que ella havia nascut i viscut a Ciutat Vella i coneixia perfectament els indrets descrits per l'autor rapitenc. Jo feia temps que no em retrobava amb els personatges de Juan Bausà ni de Mari Juana i tampoc amb el de Monxe, el nen adoptat per una família de camperols de la ribera que es converteix en una de les figures principals de *La Masia* i al que Josep Paulí l'assenyala com un dels més importants catalans de ficció de la literatura catalana.

Marta Matas, l'estudiosa de la vida i obra de Sebastià Juan Arbó, acaba de publicar un llibre il·luminador que deriva de la seva tesi doctoral: *De la realitat viscuda a la ficció narrativa*, una biografia intel·lectual que els amants de l'obra d'Arbó creuran que serà molt difícil superar aquest completísim estudi de Marta Matas. De fet, l'obra de la filòloga tarragonina se centra en dues parts perfectament diferenciades: per una banda, les no-

vel·les dels dos cicles de l'Ebre corresponents a Amposta i la Ràpita; i per l'altra, les tres novel·les d'ambient urbà que tenen a Barcelona com a protagonista: *Sobre las piedras grises*, *Maria Molinari* i *Nocturno de alarmas*. La primera d'elles, Premi Nadal el 1948, podem fins i tot posar data al seu començament: el mes d'agost de 1912. Enrere ha quedat el naixement d'Arbó el 1902, la Setmana Tràgica i l'enviament de joves catalans al Marroc per satisfer el caprici del Borbó Alfons XIII, la pèrdua de Puerto Rico, Cuba i les Filipines i tot coincidint amb la ciutat de Barcelona de principis del segle XX i a l'espera de l'inici de la Primera Guerra Mundial. Juan Bausà és un dels personatges arbonians que reflecteixen clarament l'estat d'ànim d'Arbó quan es trasllada a Barcelona per a fer el servei militar a la caserna de les drassanes (ell es refereix com las Atarazanas), molt a prop del mar i de la part baixa de la Rambla. Bausà és un home apocat que troba en els espais de la seva infantesa i de la llar la seguretat que no li ofereix el món exterior. Això, Marta Matas ho retrata molt bé, acompanyat dels successos dels quals Arbó va ser testimoni. Per tant, no és d'estranyar que la política faci la seva

aparició en el món del desgraciat personatge, que es refugia dels esdeveniments que inunden la seva vida, amb la Barcelona de les seves llums i de les seves ombres; de la seva grandesa i de les seves misèries.

La figura de Juan Bausà és una més de les que Arbó crea per la seva complexitat: des del moment mateix del naixement dels seus personatges. Unes figures que pareixen desconcertades en un món que no comprenen, figures solitàries, desplaçades, incompreses, totalment incommunicades i amb una existència dura i difícil. Una novel·la, tal vegada, de les millors que s'han escrit —com deia el seu amic Sempronio— de la primera meitat del segle XX sobre Barcelona. Una novel·la a reivindicar.

Quan Arbó inicia la primera trilogia de l'Ebre, la novel·la rural pràcticament ja ha passat a la història i no es té en consideració, i la novel·la russa, amb Dostoyevski al capdavant, fa acte de presència, i els personatges arbonians, segons el crític del moment, tenen molt en comú amb l'autor de Sant Petersburg. A més, a Catalunya, les Terres de l'Ebre són ignorades i Barcelona mira més a Girona i el Pirineu, tot i que a Xile l'obra arboniana la valoren molt, perquè la novel·la

rural xilena té molts punts de contacte amb la d'Arbó. No obstant això, Marta Matas, en el seu apartat "A l'entorn de la novel·la rural", ho deixa molt clar quan diu: "*El debat encara és recent i part del sector crític està amatent de les novetats que poden incidir en la construcció de la novel·lística catalana moderna*". Més contundent és Julià Guillamon: "*Uno de los tópicos de la parafernalia literaria es la relación entre la ciudad y el campo y, más en concreto, la evolución de la literatura rural. Hace tiempo que tengo la sensación de que es un debate agotado, superado y estéril. Lo que pasa en pueblos y comarcas no es rural. En pueblos y comarcas hay una realidad que interesa y llama a los escritores que intentan ofrecer nuevas visiones de la vida contemporánea*".

Marta Matas, profunda coneixedora de l'obra d'Arbó, ens ofereix uns bons exemples sobre les primeres obres: "*Així, doncs, el crític tarragoní [es refereix a Domènec Guansé] juntament amb Carles Soldevila es posiciona en favor d'oblidar el debat de la novel·la ciutadana versus novel·la rural i defensa la convivència de totes dues com una via vàlida per a la producció d'una novel·lística catalana d'alt nivell*".

Marta Matas, a l'analitzar l'obra d'Arbó, també constata que el rapi-

Eduardo Sánchez
cronista cultural

tenc està tan arrelat al delta de l'Ebre que els seus espais es manifesten en tota la narrativa i que a l'analitzar-los implica una aproximació a la seva biografia. Gran veritat aquesta deducció de Matas, ja que és pràcticament impossible separar la seva personalitat de la terra natal. La millor prova la tenim en què tots els estius se li feia insuportable no venir a la Ràpita i retrobar-se amb els indrets de la seva infantesa: la casa natal del carrer Sant Roc, que ell deia que era el paradís perdut de la infantesa, la Torreta, la plaça de Carles III, l'Encanyissada, la Casa Blanca, els Alfacs...

En definitiva, cal felicitar Marta Matas per la seva extraordinària contribució en pro de rescatar la vida i l'obra d'un dels escriptors que van fer de la seva terra matèria literària i pel seu assaig *De la realitat viscuda a la ficció narrativa*, el més complet que s'ha fet fins ara dedicat a Sebastià Juan Arbó.